

Spis treści

Wprowadzenie	XV
Wykaz skrótów	XVII
Bibliografia	XXI
Orzecznictwo	XXXV
Rozdział I. Ogólne wiadomości o błędzie jako wadzie oświadczenia woli	1
§ 1. Uwagi wstępne	1
§ 2. Ogólne pojęcie błędu	2
§ 3. Błędne oświadczenie woli z punktu widzenia prawa	7
§ 4. Oświadczenie woli a treść kreowanego stosunku cywilnoprawnego	10
I. Zbiektywizowany charakter oświadczenia woli	10
II. Oświadczenie woli – czynność prawna – umowa	14
III. Wykładnia umownych oświadczeń woli i jej wpływ na stosowanie przepisów o błędzie	14
1. Interpretacja oświadczeń woli wchodzących w skład umowy	14
A. Uwagi wstępne	14
B. Element subiektywny	16
C. Element obiektywny	16
D. Pojęcie abstrakcyjnego odbiorcy oświadczenia	18
E. Problem tak zwanego „przypisania oświadczenia woli”	20
F. Znaczenie staranności osoby składającej oświadczenie woli	20
2. Wynik interpretacji jako podstawa do ustalenia istnienia i kształtu błędu	22
A. Wprowadzenie	22
B. Wykładnia wykluczająca błąd	22
C. Ustalona w procesie interpretacji treść oświadczenia woli a kształt błędu	23
IV. Treść umowy a treść tworzonego stosunku cywilnopraw- nego	24
1. Treść czynności prawnej w rozumieniu art. 56 i 84 KC ...	24

2. Czynniki kształtujące treść umownego stosunku cywilnoprawnego	26
A. Typologia innych niż oświadczenie woli źródeł praw i obowiązków stron umowy	26
B. Hierarchia źródeł	28
V. Specyfika wzorców umownych a przepisy o błędzie	33
§ 5. Inne niż błąd wady oświadczenia woli	37
I. Uwagi wprowadzające	37
II. Problem podstępu	37
III. Katalog wad oświadczenia woli	40
1. Brak świadomości albo swobody	40
2. Pozorność	42
3. Groźba	44
IV. Wnioski końcowe	46
Rozdział II. Rozważania prawno-porównawcze	49
§ 1. Wprowadzenie	49
§ 2. Błąd według prawa francuskiego	50
I. Uwagi wstępne	50
II. <i>Erreur-obstacle</i>	50
III. Przesłanki błędnego oświadczenia woli w znaczeniu prawnym	51
1. Treść umowy	51
2. Istotność	53
A. Subiektywna	53
B. Obiektywna	54
3. Niewybaczalny charakter błędu	55
IV. Podstęp	56
V. Sankcja	59
§ 3. Prawo niemieckie	60
I. Uwagi wstępne	60
II. Rola wykładni	60
III. Przesłanki błędnego oświadczenia woli w znaczeniu prawnym	61
1. Błąd co do treści oświadczenia a błąd w procesie formułowania woli	61
2. Istotność	64
3. Zachowanie się stron	64
IV. Specyfika podstępu	65
V. Sankcja	65
1. Wzruszalność	65
2. Obowiązek odszkodowawczy	66
VI. Zakłócenie podstawy czynności prawnej (<i>Störung der Geschäftsgrundlage</i>)	67
§ 4. <i>Common law</i> – analiza na przykładzie rozwiązań funkcjonujących na terenie Anglii i Walii	68

I. Uwagi wstępne	68
II. Błąd w ścisłym znaczeniu (<i>mistake</i>)	70
1. Błąd wspólny	70
2. Błąd wyłączający porozumienie	72
3. Sankcja	73
III. Odpowiedzialność za fałszywe zapewnienie (<i>misrepresentation</i>)	74
1. Pojęcie fałszywego zapewnienia	74
2. Typy fałszywego zapewnienia	75
3. Sankcja	76
A. Unieważnienie umowy	76
B. Odpowiedzialność odszkodowawcza	78
IV. Skutki nieujawnienia istotnych informacji przez jedną ze stron umowy (<i>non-disclosure</i>)	79
§ 5. Konstrukcja prawna błędu w Kodeksie zobowiązań z 1933 r. . .	80
I. Uwagi wstępne	80
II. Przesłanki błędnego oświadczenia woli w znaczeniu prawnym	80
1. Błąd co do treści oświadczenia a błąd w pobudce	80
2. Istotność	83
3. Zachowanie się stron	83
III. Specyfika podstępu	84
IV. Sankcja	85
§ 6. Błąd według prawa holenderskiego	86
I. Uwagi wstępne	86
II. Błąd niewłaściwy	87
III. Przesłanki błędnego oświadczenia woli w znaczeniu prawnym	89
1. Brak nawiązania do treści czynności	89
2. Istotność	89
3. Zachowanie się stron	90
4. Błąd wspólny	91
5. Okoliczności wyłączające możliwość powoływania się na błąd	91
IV. Podstęp	92
V. Sankcja	93
§ 7. Błąd według projektu instrumentu opcjonalnego	94
I. Uwagi wstępne	94
II. Pierwszeństwo interpretacji	97
III. Prawne przesłanki błędu	98
1. Treść czynności prawnej	98
2. Istotność	98
A. Subiektywna	98
B. Obiektywna	99
3. Zachowanie się drugiej strony umowy jako przesłanka prawnej skuteczności błędu	100

4. Okoliczności wyłączające możliwość powołania się na błąd	104
5. Błąd wspólny	105
IV. Podstęp	106
V. Sankcja	107
Rozdział III. Błąd w ujęciu ekonomicznej analizy prawa	109
§ 1. Uwagi wstępne	109
§ 2. Pojęcia i metody ekonomicznej analizy prawa	109
I. Indywidualizm	109
II. Maksymalizacja użyteczności	110
III. Wskaźniki społecznej efektywności	112
IV. Racjonalność	113
V. Koszty transakcyjne i sądowe	113
§ 3. Ekonomiczna analiza jurystycznej konstrukcji błędu	116
I. Ogólne zagadnienia dotyczące interpretacji oświadczeń woli wchodzących w skład umowy i treści stosunku cywilnoprawnego	116
II. Ekonomiczna ocena zachowania się stron kontraktu jako przesłanki wadliwości umowy obciążonej błędem	118
1. Uwagi wstępne	118
2. Złożenie fałszywego zapewnienia przez kontrahenta	118
3. Obowiązek udzielenia informacji	119
III. Istotność	123
IV. Błąd a treść kreowanego stosunku cywilnoprawnego	125
V. Błąd wspólny	125
VI. Podstęp	126
VII. Sankcja	126
§ 4. Uwagi krytyczne	127
Rozdział IV. Przesłanki błędu jako wady oświadczenia woli	129
§ 1. Uwagi wprowadzające	129
§ 2. Możliwość zastosowania regulacji błędu – problemy praktyczne	130
I. Chwila złożenia oświadczenia przez stronę w kontekście wadliwości umowy	130
1. Problem oświadczeń składanych w toku „komunikacji pośredniej”	130
2. Błąd postrzegania a błąd przewidywania – dwie różne kategorie?	132
II. Akceptacja ryzyka powstania błędu	134
1. Zarys problemu	134
2. Kontraktowanie w warunkach niepewności	135
3. Czy niezapoznanie się z treścią umowy oznacza akceptację potencjalnych błędów?	138
III. Umowy związane z ryzykiem na przykładzie poręczenia	141
IV. Wyłączenie regulacji błędu przez przepis szczególny	146

§ 3. Konstrukcja prawna przesłanek błędnego oświadczenia woli z art. 84 KC	149
I. Relacje występujące pomiędzy poszczególnymi przesłankami – wzmianka	149
II. Błąd co do treści czynności prawnej	149
1. Wprowadzenie	149
2. Czy tylko treść oświadczenia?	151
3. Motyw niewłączony do treści umowy	152
4. Próba zdefiniowania przesłanki	154
5. Konkretyzacja pojęcia błędu co do treści czynności prawnej	157
A. Oświadczenie woli	157
B. Wzorzec umowny	158
C. Błąd co do prawa	159
D. Inne źródła stosunku cywilnoprawnego	160
E. Typ zawieranej umowy	160
F. Osoba kontrahenta	161
G. Przedmiot świadczenia	165
H. Błąd co do istnienia zobowiązania do zawarcia umowy	166
III. Zachowanie się kontrahenta jako przyczyna błędu	168
1. Nieodpłatność czynności jako okoliczność wyłączająca stosowanie przesłanki	168
A. Pojęcie nieodpłatności	168
B. Szczególne traktowanie umów nieodpłatnych – uwagi krytyczne	169
2. Błąd wywołany działaniem kontrahenta	171
3. Odpowiedzialność za zaniechanie udzielenia informacji	174
A. Uwagi wprowadzające	174
B. Podstawa i zakres obowiązku informowania	175
a. Przepisy prawne	175
a.1. Kodeksowa regulacja trybów zawierania umów	175
a.2. Umowa sprzedaży (art. 546 § 1 KC)	176
a.3. Inne kontrakty nazwane na przykładzie umowy ubezpieczenia	178
a.4. Obowiązki informacyjne wobec konsumenta	179
b. Kontekst sytuacyjny	186
c. Umowa	190
4. Wiedza o błędzie lub możliwość łatwego jego zauważenia	191
A. Charakter prawny przesłanek	191
B. Błąd znany kontrahentowi	193
C. Co oznacza „łatwość zauważenia błędu”?	193
5. Czy błąd może być niewybaczalny?	196
IV. Istotność błędu	200

1. Pojęcie istotności	200
2. Subiektywny aspekt istotności	203
3. Obiektywna istotność błędu	205
V. Konsekwencje prawne błędu wspólnego	205
§ 4. Zniekształcenia transmisyjne	208
I. Uwagi wstępne	208
II. Zniekształcenie oświadczenia woli przez osobę użytą do jego przesłania	209
1. Konstrukcja prawna	209
2. Pojęcie posłańca ze szczególnym uwzględnieniem umów zawieranych za pomocą elektronicznych środków porozumiewania się na odległość	210
3. Czy każda modyfikacja oświadczenia wiąże stronę?	212
III. Pełnomocnik	216
1. Uwagi wprowadzające	216
2. Błąd strony działającej przez pełnomocnika	216
3. <i>Errans</i> jako kontrahent osoby działającej przez pełnomocnika	219
§ 5. Podstęp	219
I. Charakter prawny	219
II. Przesłanki	221
1. Uwagi wprowadzające	221
2. Podstępne zachowanie się kontrahenta	222
A. Element intencjonalny	222
B. Element materialny	223
3. Przyczynowość podstępu (istotność subiektywna)	226
III. Podstęp osoby trzeciej	226
Rozdział V. Uchylenie się od skutków błędnego oświadczenia woli ..	229
§ 1. Uwagi wstępne	229
§ 2. Podstawowe cechy sankcji błędnego oświadczenia woli	230
I. Pojęcie wadliwości czynności prawnej – zarys problematyki ..	230
II. Mechanizm działania sankcji z art. 88 KC	232
III. Zakres działania sankcji	233
1. Brak możliwości częściowego uchylenia się od skutków złożonego oświadczenia	233
2. Czy dopuszczalna jest konwersja wadliwej czynności prawnej?	237
3. Uwagi końcowe	239
§ 3. Sposób wykonania prawa przez <i>erransa</i>	239
I. Konieczność złożenia oświadczenia kontrahentowi	239
II. Wymóg formy pisemnej <i>ad probationem</i>	244
III. Uchylenie się od skutków oświadczenia w pozwie lub innym piśmie procesowym	248
IV. Możliwość uchylenia się przez przedstawiciela z uwzględnieniem pełnomocnictwa procesowego	250

1. Pełnomocnictwo materialnoprawne	250
2. Pełnomocnictwo procesowe	252
§ 4. Termin do złożenia oświadczenia zmierzającego do wzruszenia błędnej umowy	255
I. Charakter prawny terminu określonego w art. 88 KC	255
II. Początek i upływ terminu	258
§ 5. Możliwość dysponowania uprawnieniem kształtującym z art. 88 KC	261
I. Możliwość zrzeczenia się uprawnienia do wzruszenia umowy	261
II. Zbywalność uprawnienia do uchylenia się od skutków błędnego oświadczenia woli	263
1. Uwagi wstępne	263
2. Zbycie przedmiotu świadczenia	264
3. Zmiana strony wadliwej umowy	264
A. Przelew wierzytelności	264
B. Przejęcie długu	269
4. Zbycie uprawnienia z art. 88 KC niepołączone z przeniesieniem przedmiotu świadczenia	270
III. Dziedziczność prawa podmiotowego z art. 88 KC	270
§ 6. Praktyczne konsekwencje uznania wzruszenia błędnego oświadczenia woli za czynność prawną	271
I. Interpretacja treści złożonego oświadczenia	271
II. Wadliwość oświadczenia	272
III. Analiza możliwości złożenia oświadczenia z zastrzeżeniem warunku lub terminu	272
IV. Nadużycie uprawnienia do uchylenia się od skutków błędnego oświadczenia woli	275
§ 7. Problem odpowiedzialności odszkodowawczej strony z tytułu uchylenia się od skutków błędnego oświadczenia	275
Rozdział VI. Zbieg regulacji błędu z innymi normami ochronnymi ...	277
§ 1. Zagadnienia podstawowe	277
I. Pojęcie zbiegu norm	277
II. Reguły wyłączania wielości ocen	278
III. Alternatywa albo kumulacja uprawnień w przypadku zbiegu rzeczywistego	280
§ 2. Wzruszalność błędnej umowy a jej bezwzględna nieważność ..	282
§ 3. Sytuacja <i>erransa</i> , któremu przysługują uprawnienia z tytułu rękojmi	286
§ 4. Podstęp i błąd a odpowiedzialność deliktowa	295
I. Zagadnienia ogólne	295
II. Podstawa prawna odpowiedzialności odszkodowawczej kontrahenta	298
III. Kumulatywny zbieg art. 88 oraz art. 415 KC	302
§ 5. Inne wybrane postacie zbiegów	306

I. Relacja pomiędzy błędem a niemożliwością świadczenia	306
II. Czy strona błędnej umowy może powoływać się na klauzulę <i>rebus sic stantibus</i> ?	308
III. Zbieg art. 84 i n. KC oraz regulacji wyzysku	310
IV. Czy możliwe jest wzruszenie umowy przez osobę, która nabyła rzecz ruchomą od nieuprawnionego (art. 169 KC)? . . .	312
Rozdział VII. Ogólna regulacja błędu jako wady oświadczenia woli strony umowy w projekcie nowego Kodeksu cywilnego	315
§ 1. Uwagi wstępne	315
§ 2. Pierwszeństwo interpretacji umowy oraz przypisanie oświadczenia woli	315
§ 3. Prawne przesłanki błędu	316
I. Uwagi wprowadzające	316
II. Przesłanki o charakterze pozytywnym	317
1. Wymogi związane z zachowaniem się kontrahenta	317
2. Brak błędu co do treści czynności	322
3. Istotność	323
III. Okoliczności wyłączające możliwość powoływania się na błąd	327
1. Zagadnienia wstępne	327
2. Błąd niewybaczalny	328
3. Ryzyko obciążające stronę	329
IV. Błąd wspólny	330
§ 4. Kwestia istnienia odrębnej regulacji podstępu	332
§ 5. Zniekształcenia transmisyjne	336
§ 6. Sankcja	337
I. Mechanizm działania sankcji	337
II. Forma oświadczenia o uchyleniu się	338
III. Częściowa wzruszalność czynności	339
IV. Akceptacja błędnej czynności przez kontrahenta	342
V. Modyfikacja umowy	343
VI. Termin do wzruszenia czynności oraz zdarzenia powodujące wygaśnięcie uprawnienia <i>erransa</i>	347
§ 7. Zbieg	349
Rozdział VIII. Szczególne regulacje błędu strony umowy w przepisach Kodeksu cywilnego	351
§ 1. Uwagi wprowadzające	351
§ 2. Ugoda	351
I. Umowa ugody – zarys	351
II. Charakter prawny regulacji z art. 918 KC	353
III. Stan faktyczny, który według treści ugody strony uważały za niewątpliwy	356
IV. Istotność błędu przy ugodzie	360
V. Podstęp kontrahenta	364
VI. Dopuszczalność powołania się na odnalezione dowody	365

VII. Sankcja wadliwego oświadczenia woli	367
VIII. Zbieg regulacji błędu z innymi podstawami wadliwości ugody – wzmianka	367
§ 3. Umowa o dział spadku	368
I. Uwagi wprowadzające	368
II. Zakres zastosowania art. 1045 KC	369
III. Przesłanki błędu strony umowy o dział spadku	370
1. Kwestia uzupełniającego stosowania art. 84 KC	370
2. Stan faktyczny, którego dotyczy błąd stron	373
IV. Sankcja	374
§ 4. Uwagi <i>de lege ferenda</i>	375
Zakończenie	379
Indeks rzeczowy	385